

УДК 378.147.018.43-057.875:616-053.2:001.895
DOI: 10.24061/2413-4260. XIV.2.52.2024.4

ІНОВАЦІЙНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ ПЕДІАТРІЇ ЗДОБУВАЧАМ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА V ТА VI КУРСАХ: ДІАЛОГОВЕ НАВЧАННЯ

Л. І. Вакулєнко, Л. П. Бадогіна,
О. Ю. Оболонська, А. В. Різник,
С. В. Самсоненко

Дніпровський державний медичний університет
(м.Дніпро. Україна)

Резюме

У статті обґрунтовується необхідність пошуку та впровадження новітніх технологій навчання для здобувачів вищої медичної освіти у розрізі сучасних обставин в Україні, що призвели до ситуації, коли значна частина занять проводиться дистанційно. Це зменшує можливість набуття здобувачами освіти компетентностей, визначених програмою дисципліни. За даними літератури проаналізовані принципи проведення занять за діалоговою технологією. Визначений позитивний вплив навчання діалогу на розвиток комунікативних компетенцій, уміння висловлювати свої думки та ідеї, слухати інших. Змістовний діалог сприяє глибокому розумінню навчального матеріалу і може бути покладений в основу розв'язання проблемних ситуацій, роботи в групах, використання кейс-методу, в проектній технології. Крім того, діалогічний підхід до навчання – можливість для підтримки розвитку критичного мислення. Вказується також на певні проблеми у впровадженні діалогової технології у вищій медичній освіті: наявність в медичній протоколів діагностики та лікування децю обмежує проведення дискусій у навчальному процесі. Демонструється впровадження принципів діалогового навчання при проведенні занять з педіатрії на останніх курсах навчання здобувачів вищої медичної освіти та в науково-дослідницькій роботі студентів.

Висновки. Пошук альтернативних методів навчання в закладах вищої медичної освіти – актуальна проблема сьогодення. Діалоговий метод навчання, як прогресивний має бути залучений при проведенні занять, як такий, що сприяє самокритиці, розвитку комунікативних компетенцій студента, формує позитивну настанову на пізнавальну діяльність. Проведення ефективного діалогу між студентами та між студентами і викладачем можливе при будь-якому варіанті навчального процесу: в аудиторії, дистанційно та у змішаному форматі. Успішне впровадження діалогового методу навчання при проведенні клінічних занять потребує їх ретельного методичного опрацювання. Наукова діяльність студентів може розглядатись як один з варіантів діалогового навчання.

Ключові слова: інноваційні методи освіти; вища медична освіта; діалогове навчання.

Вступ

Якись підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців сфери охорони здоров'я, готових до виконання професійних обов'язків – головна мета роботи закладу вищої медичної освіти. Реалії останніх трьох навчальних років (пандемія COVID-19, воєнні дії на території України) призвели до ситуації, коли значна частина занять проводиться дистанційно.

Такий варіант навчання має певні позитивні якості і, навіть за деякими позиціями, переваги над традиційним, як більш гнучкий, більш індивідуалізований, такий що дозволяє студенту обирати зручний для нього час та знаходитись під час заняття у зручному та безпечному місці. Останнє є, мабуть, найбільш важливим сьогодні. Однак, підготовка спеціалістів у закладах вищої медичної освіти не може бути повністю проведена дистанційно. Особливо це стосується викладання клінічних дисциплін. Обмеження, а в деяких випадках відсутність контакту студентів з пацієнтами, зменшує можливість набуття здобувачами освіти компетентностей, визначених програмою дисципліни. Навіть найсучасніші комп'ютерні тренажери не можуть замінити майбутнім лікарям «живої» практики. Крім того, при дистанційному навчанні особистий контакт студентів один з одним і з викладачами також мінімальний, а то й цілком відсутній. Тому така форма навчання при традиційному підході не забезпечує розвитку комуні-

кабельності, впевненості, навичок роботи у команді. Необхідність у підвищенні мотивації у навчанні студентів старших курсів медичного університету в період довгострокового он-лайн навчання також не викликає сумнівів. Все це диктує необхідність пошуку та впровадження нових, альтернативних методів навчання.

Діалоговий принцип в системі альтернативних підходів навчання. Ще І. С. Мс Manus на початку 90-х років 20-го століття відмічав, що студенти критично ставляться до традиційної медичної підготовки, ставив питання: «Якою буде медична освіта у 2021 році?» і вважав, що медична освіта буде професіоналізованою [1]. Наразі цей принцип відображається обов'язковою умовою сучасної підготовки лікарів – набуття здобувачем загальних та професійних компетентностей.

У сучасній педагогіці застосовується велика кількість різних інноваційних методів навчання, які сприяють більш якісному засвоєнню знань студентами, розвитку їх інтелектуальної діяльності, формуванню вмінь та навичок критичного осмислення проблеми, здатності до аналізу отриманої інформації, формуванню компетентностей – як загальних, так і професійних. Сучасні інноваційні технології – це комплексні видозміни та вдосконалення процесу викладання, збагачення традиційних методів. На сьогодні в педагогічному арсеналі вищої медичної освіти мають місце різні технології навчання, які добре перевірені та використо-

вуються у різних країнах для досягнення конкретних завдань освітньої програми. Зокрема, це – проблемна технологія, сутність якої полягає у створенні викладачем системи проблемних клінічних ситуацій і управлінні процесом їх розв'язання студентами [2], у тому числі метод «мозкового штурму», який зорієнтований на колективний пошук розв'язання проблеми; ігрові (рольові, ділові, сюжетні, імітаційні ігри, які дозволяють моделювати різні клінічні ситуації) [3]; технології колективної та групової діяльності: командне навчання має велику перевагу в тому, що здобувачі освіти знаходять і приймають рішення як команда, що сприяє підвищенню мотивації до навчання, створює концептуальне відображення та сприяє більш глибокому здобуттю знань [4], кейс-метод (розв'язання студентами конкретної клінічної ситуації) [5], проектна технологія, особливістю якої є самостійний пошук необхідної інформації, її творче перетворення для вирішення проблеми [6]. Одним із сучасних навчальних інновацій є принцип діалогового підходу.

Діалогічне навчання, трансформаційний підхід до освіти, де обмін ідеями та перспективами є плинним, безперервним і багатим на можливості. Діалогічне навчання підкреслює важливість діалогу та розмови як життєво важливих компонентів.

Термін був вперше розроблений Робіном Александером на початку 2000-х років [7]. Питання впровадження діалогового принципу навчання висвітлювались у подальших його публікаціях [8, 9, 10].

Діалогічне навчання, випробуване і належно оцінене Education Endowment Foundation – незалежною благодійною організацією, метою якої є покращення викладання та навчання в освітніх закладах Великої Британії.

Діалоговий підхід базується на засадах діалогу і сприяє активному обміну інформацією, думками, поглядами і переживаннями між учасниками комунікації. Такий підхід сприяє взаєморозумінню, співпраці, вирішенню проблем та досягненню спільних цілей, який передбачає перетворення домінуючої позиції педагога та субкоординованої позиції студента в особистісно-рівноправні позиції людей, які співпрацюють один з одним. Зменшується роль викладача, як носія інформації, на користь ролі координатора в проведенні дискусії, обґрунтування власної позиції учасників діалогу, обміну думками.

Ключовими принципами діалогічної розмови вважаються: залучення студентів до спільного навчання, де знання створюються шляхом діалогу та співпраці, заохочення вільного обміну думками, коли учні слухають один одного, запитують і вдумливо відповідають, створення безпечного та інклюзивного середовища, що дозволяє учням висловлювати свої думки, не лякаючись засудження, ґрунтуючи їх на попередніх знаннях і розумінні, забезпечення цілеспрямованого та змістовного обговорення в класі з чіткими навчальними цілями.[11]

Студенти, які беруть участь у діалогічному навчанні, мають можливість висловлювати свої думки та ідеї, а також слухати інших. Вони навчаються аргумен-

тувати свої погляди та обґрунтовувати свої думки, що допомагає розвивати їхню комунікативну компетенцію. Крім того, діалогічне навчання може допомогти учням розвивати емпатію та вміння слухати і розуміти інших людей, що є важливими навичками у сучасному світі. Діалогічний підхід у міжпредметному навчанні може бути надзвичайно корисним для створення змістовного діалогу, який сприяє глибокому розумінню навчального матеріалу [12].

Очевидно, що сучасні моделі та методи навчання мають бути орієнтовані саме на діалогічний характер освіти учнів, що передбачає розвиток систем зворотних зв'язків між учнями та вчителями, підвищення рівня розуміння між ними. Діалог може бути покладений в основу розв'язання проблемних ситуацій, роботи в групах, використання кейс-методу, у проектній технології. Крім того, діалогічний підхід до навчання – можливість для підтримки розвитку критичного мислення. Критичне мислення є ключовою метою навчання у вищій освіті, а діалоговий підхід до навчання може оптимізувати можливості для студентів брати участь у дебатах і чітко формулювати свої думки [13].

Ще Сократ запропонував, щоб освітня практика була зосереджена на поняттях діалогу. Відомий його парадокс «Я знаю, що нічого не знаю» відображає наявність і значення рефлексії в процесі навчання – методу самоаналізу знань і вчинків, їх значень та меж. Наукова рефлексія (від лат. reflexio – «повертаюся назад») орієнтована на критику й усвідомлення теоретичного знання; також досліджує способи та методи пізнання, які використовуються в тій чи іншій сфері досліджень. Рефлексія також має вагомий роль у професійному розвитку. Аналізуючи свою роботу та досягнення, ми можемо виявити свої сильні та слабкі сторони і спрямувати зусилля на вдосконалення. Цей процес дає нам можливість розвиватися як професіоналам та досягати більших висот у своїй кар'єрі. Таким чином, рефлексія є важливим інструментом для особистого та професійного розвитку. Вона допомагає учасникам навчального процесу зосередитися на собі, розуміти себе краще та ефективно впливати на своє життя, що спонукає їх до корекції своєї діяльності, своєї взаємодії з іншими залежно від ситуації [14].

Розв'язанню різноманітних проблем, пов'язаних із розвитком ідеї педагогічної взаємодії, присвячена велика кількість досліджень педагогів і психологів, які демонструють необхідність впровадження діалогової технології навчання в практику вищої освіти [15, 16, 17, 18, 19, 20], у тому числі медичної [21, 22, 23, 24].

Дослідження Mishra PP [21] показали, що впровадження новітніх технологій, зокрема дискусій у групах, дозволило покращити успішність у 92 % студентів. На думку Ghiam B. K., Loftus S. & Kamel-ElSayed S. [22], діалогічний підхід у навчанні кинув виклик студентам, які не звикли публічно виступати, і спонукав студентів бути добре підготовленими.

Пілотною робочою групою (ПРГ) співробітників інституту досліджень освіти Онтаріо/Університету Торонто та викладачів-лікарів вивчались питання підготовки та впровадження діалогового викладання

в клінічних умовах. Концепції та практика діалогічного навчання знайшли позитивний відгук у членів ПРГ [24].

Власний досвід. На кафедрі пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету навчаються студенти спеціальності «Медицина» 2-го, 3-го, 5-го та 6-го років навчання. Заняття в університеті й дотепер проводяться у змішаному форматі (частково off-line та on-line). Окрім того, деякі студенти з різних поважних причин знаходяться за межами міста чи країни, тому навчаються дистанційно. Особливо це актуально для іноземних здобувачів освіти. Ситуація, що склалася, більш наполегливо, ніж зазвичай, диктує необхідність впровадження новітніх технологій навчання для забезпечення набуття здобувачами освіти компетентностей, визначених освітньою програмою.

У викладанні педіатрії здобувачам освіти 5-го та 6-го курсів серед інших впроваджується діалоговий підхід.

Існує певна послідовність відносин між викладачем та здобувачем освіти – від максимальної допомоги педагога студентам на перших курсах навчання у вирішенні навчальних завдань до поступового зростання їхньої власної активності у навчанні та появі рівноправних відносин між ними на старших курсах.

Навчальний процес організується таким чином, що практично всі студенти виявляються залученими до процесу пізнання, де вони можуть обмінюватися думками, ідеями в умовах емоційного комфорту і творчої атмосфери на занятті. Обговорення клінічних ситуацій відбувається у вигляді діалогу або дискусії.

Діалог в навчанні виступає також не лише як засіб набуття знань, але і як незамінна виховна технологія, а також є одним з основних інструментів опанування необхідного рівня комунікативних навичок, сприяє вдосконаленню здібностей мовленнєвого оформлення думок.

Ми пропонуємо діалогову форму опрацювання як основного, так і додаткового учбового матеріалу, коли студент має можливість аргументовано відстоювати свою клінічну позицію, що дає розуміння наявності різних поглядів на клінічну ситуацію.

Ведення дискусії за участі всіх учасників навчання при розборі клінічного випадку дозволяє розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента. Однак проведення діалогу та дискусії у обговоренні клінічної ситуації має деякі обмеження, враховуючи, що є певні позиції, визначені протоколами діагностики та лікування. Це визначає необхідність ретельного методичного опрацювання занять із залученням діалогового методу і було відмічено у висновках пілотної робочої групи, яка вивчала діалоговий принцип у медичній освіті: успішне впровадження цього підходу потребує досвіду, бажання та підтримки для викладання знань і навичок, які традиційно не включені до медичних навчальних програм [24].

Необхідність впровадження інноваційних технологій навчання в закладі вищої освіти є актуальною

також через те, що крім навчального процесу, інновації охоплюють і науково-дослідний та організаційно-виховний процес освітньої активності [25].

Розвиток навичок діалогу в дискусії, відстоювання власної думки відбувається через участь у студентських наукових гуртках, особливо під час об'єднаних засідань гуртків кафедр різного профілю. У Дніпровському державному медичному університеті вже стали традиційними сумісні засідання студентських наукових гуртків кафедр патологічної анатомії, судової медицини, патологічної фізіології та кафедр педіатричного профілю. Демонструється погляд на хворобу з позицій патоморфології, патофізіології та клінічних особливостей. Засідання проводяться у змішаному форматі: доповідачі та учасники дискусії можуть бути присутніми як безпосередньо в аудиторії, так і виступати з доповідями та брати участь у дискусії дистанційно.

Важливу роль також відіграє участь студентів з доповідями на конференціях молодих вчених, які щорічно проходяться в університеті. Напрямок доповіді обирає студент, викладач виступає в ролі консультанта. Доповідь на конференції, відповіді на питання, відстоювання власної позиції є значним внеском у розвитку комунікативної здатності студента. Змішаний формат проведення конференцій дозволяє бути її учасниками і студентам та молодим вченим з інших країн.

Таким чином, через діалоги та дискусії у студентів формується прагнення до співпраці, позитивної настанови на пізнавальну та дослідницьку діяльність, здатність до розуміння вимог та порад педагога та наукового керівника. Викладач забезпечує контроль та оцінку не тільки результату, але головним чином процесу вивчення, розвитку логічності та впевненості у викладенні матеріалу.

Висновки

1. Пошук альтернативних методів навчання в закладах вищої медичної освіти – актуальна проблема сьогодення.
2. Діалоговий метод навчання, як прогресивний має бути залучений при проведенні занять, як такий, що сприяє самокритиці, розвитку комунікативних компетенцій студента, формує позитивну настанову на пізнавальну діяльність.
3. Проведення ефективного діалогу між студентами та між студентами та викладачем можливе при будь-якому варіанті навчального процесу: в аудиторії, дистанційно та в змішаному форматі.
4. Успішне впровадження діалогового методу навчання при проведенні клінічних занять потребує їх ретельного методичного опрацювання.
5. Наукова діяльність студентів може розглядатись як один з варіантів діалогового навчання.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Фінансування. Робота виконана власним коштом.

Література:

1. Mc Manus IC. How will medical education change? *Lancet*. 1991;337(8756):1519-21. doi: 10.1016/0140-6736(91)93205-N
2. Chang BJ. Problem-based learning in medical school: A student's perspective. *Ann Med Surg*. 2016;12:88-9. doi: 10.1016/j.amsu.2016.11.011
3. Adiyono S, Novianto S. Game Method Based on Genre Game as Higher Educational Learning: Systematic Literature Review with VOSviewer. *Suan Sunandha Science and Technology Journal*. 2023;10(1):23-33. doi: 10.53848/ssstj.v10i1.411
4. Burgess A, Bleasel J, Haq I, Roberts C, Garsia R, Robertson T, et al. Team-based learning (TBL) in the medical curriculum: better than PBL? *BMC Med Educ*. 2017;17(1):243. doi: 10.1186/s12909-017-1068-z
5. Korniihuk OY, Bambyzov LM, Kosenko V M, Spaska AM, Tsekhmister YV. Application of the Case Study Method in Medical Education. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*[Internet]. 2021[cited 2024 Feb 22];20(7):175-91. Available from: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/14591/1/3927-15388-1-PB.pdf>
6. Liao SC, Lee MR, Chen YL, Chen HS. Application of project-based service-learning courses in medical education: trials of curriculum designs during the pandemic. *BMC Med Educ*. 2023;23(1):696. doi: 10.1186/s12909-023-04671-w
7. Alexander RJ. *Towards Dialogic Teaching. Rethinking Classroom Talk*. 4 st ed. York: Dialogos; 2008. 60p.
8. Alexander RJ, editor. *The CPRT/IEE Dialogic Teaching Project, Trial stage 2015-16: Handbook for schools*. York: University of York [Internet]. 2015[cited 2024 Mar 5]. Available from: https://robinalexander.org.uk/wp-content/uploads/2019/12/AERA-Alexander_P3-final-proof.pdf
9. Alexander RJ, Hardman F, Hardman J, Rajab T, Longmore M. *Changing Talk, Changing Thinking: interim report from the in-house evaluation of the CPRT/UoY Dialogic Teaching Project*. [Internet]. 2017[cited 2024 Mar 2]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/335969903_Changing_Talk_Changing_Thinking_Interim_report_from_the_in-house_evaluation_of_the_CPRTUoY_Dialogic_Teaching_project
10. Alexander RJ. Developing dialogue: genesis, process, trial. *Research Papers in Education* 2018;33(5):561-98. doi: 10.1080/2671522.2018.1481140
11. Main P. *Dialogic Teaching: A classroom guide for better thinking and talking* [Internet]. 2021[cited 2024 Mar 2]. Available from: <https://www.structural-learning.com/post/how-to-use-dialogic-pedagogy-the-key-to-powerful-teaching>
12. Ionescu A. Creating meaning in interdisciplinary dialogues within Global Health: reflections from postgraduate teaching. *Postgraduate Pedagogies*. 2023;3(1):242-60.
13. Heron M, Wason H. Developing dialogic stance through professional development workshops. *Innovations in Education and Teaching International*[Internet]. 2023[cited 2024 Mar 2]. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14703297.2023.2271892?needAccess=true>
14. Ковальчук ЗЯ. Особистісна рефлексія в умовах постійних соціальних змін. *Соціально-правові студії*. 2021;4(14):177-83. doi: 10.32518/2617-4162-2021-4-177-183
15. Тамаркіна ОЛ. Діалогові технології навчання [Інтернет]. 2016 [цитовано 2024 Лют 20]. Доступно на: <http://eprints.zu.edu.ua/23142/1/9.pdf>
16. Біблер В. *Культура. Діалог культур*. Київ: Дух і Літера; 2018. 368 с.
17. Статівка В. Діалогове навчання як інноваційна педагогічна технологія. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2018;8:166-73. doi: 10.31812/psychology.v0i0.7233
18. Chung E, Fisher L. A dialogic approach to promoting professional development: Understanding change in Hong Kong language teachers' beliefs and practices regarding vocabulary teaching and learning. *System* [Internet]. 2022[cited 2024 Jan 6];110:102901. Available from: www.elsevier.com/locate/system doi: 10.1016/j.system.2022.102901
19. Moate J, Vass E. Exploring dialogical spaces of discovery. *Dialogic Pedagogy: A Journal for Studies of Dialogic Education*. 2023;11(1):39-59. doi: 10.5195/dpj.2023.504
20. Solodchuk A. Dialohichne navchannia yak zasib formuvannia komunikatyvnykh zdbnostei zdobuvachiv osvity u profilniishkoli [Dialogical learning as a means of developing students' communicative skills in a specialized school]. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2023;2(4):19-31. doi: 10.46299/j.isjel.20230204.03 (in Ukraine)
21. Mishra PP, Mishra A, Prasad H, Kumar I, Bhushan S. A study of medical education technology (MET) guidelines implementation in poorly performing first year medical students. *Biomedicine*. 2021;41(2):502-4. doi: 10.51248/v4i12.1067
22. Ghiam BK, Loftus S, Kamel-ElSayed S. Dialogical narrative approach to enhance critical thinking and student engagement during lecturebased classes. *Focus on Health Professional Education. A Multi-Professional Journal*. 2019;20(3):30-43. doi: 10.11157/fohpe.v20i3.344
23. Grecu NC. Engaging pre-med students in field-related dialogue: best practices for a dialogic approach to a health-specific oral communication course. *Journal of Communication Pedagogy*. 2022;6:255-62. doi: 10.31446/JCP.2022.1.19
24. Kuper A, Boyd VA, Veinot P, Abdelhalim T, Bell MJ, Feilchenfeld Z, et al. Dialogic Approach to Teaching Person-Centered Care in Graduate Medical Education. *J Grad Med Educ*. 2019;11(4):460-7. doi: 10.4300/JGME-D-19-00085.1
25. Haidabrus B. Information technology and management in higher education and science. *FED*. 2022;2(4):29-41. doi: 10.57125/FED.2022.25.12.03

INNOVATIVE METHODS IN TEACHING PEDIATRICS TO STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION IN V AND VI YEARS: DIALOGUE TEACHING

L. Vakulenko, L. Badogina, O. Obolonska, A. Riznyk, S. V. Samsonenko

**Dnipro State Medical University
(Dnipro, Ukraine)**

Summary.

The article substantiates the need to find and implement the latest learning technologies for students of higher medical education in the context of modern circumstances in Ukraine, which have caused the situation that a certain part of teaching is conducted remotely. This reduces the possibility for students to acquire the competencies defined by the discipline program. The principles of teaching with the use of dialogue technology were analyzed according to the literature. The positive effects of dialogue training on the development of

communicative skills, the ability to express one's thoughts and ideas, and to listen to others have been identified. Meaningful dialogue contributes to a deeper understanding of the educational material and can be used as a basis for solving problem situations, working in groups, using the case method, in project technology. In addition, a dialogic approach to learning is an opportunity to support the development of critical thinking. Certain problems in the introduction of dialogic technology in higher medical education are also pointed out: the presence of diagnostic and treatment protocols in medicine somewhat limits discussions in the educational process. The implementation of the principles of dialogical learning in pediatrics teaching at the final stages of higher medical education and in students' research work is demonstrated. Conclusions. The search for alternative methods of education in higher medical education institutions is an urgent problem today. The dialogical method of learning, as a progressive method, should be included in the teaching process, as a method that promotes self-criticism, the development of students' communicative skills, and has a positive influence on cognitive activity. Effective dialog among students and between students and teachers is possible in any variant of the educational process: in the classroom, at a distance and in a mixed format. The successful implementation of the dialogical teaching method in clinical teaching requires its thorough methodical development. Scientific activity of students can be considered as one of the options of dialogical education.

Key words: Innovative Educational Methods; Higher Medical Education; Dialogical Learning.

Контактна інформація:

Вакуленко Л. І. – д.мед.н., професор, завідувачка кафедри пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету (м. Дніпро, Україна)
e-mail: vakulenkol@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3823-6134>

Бадогіна Л. П. – к.мед.н., доцент кафедри пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету (м. Дніпро, Україна)
e-mail: lyudmila.badogina@gmail.com; тел +38 (050) 3612116
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2971-9815>

Оболонська О. Ю. – доктор філософії, асистент кафедри пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету (м. Дніпро, Україна)
e-mail: o_obolonskaja@ukr.net

Різник А. В. – к.мед.н., асистент кафедри пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету (м. Дніпро, Україна)
e-mail: aliona.rezz@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0594-6842>

Самсоненко С. В. – доктор філософії, асистент кафедри пропедевтики дитячих хвороб та педіатрії 2 Дніпровського державного медичного університету (м. Дніпро, Україна)
e-mail: ssindorella2@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6812-0939>

Contact Information:

L. Vakulenko – doctor of medicine, professor, head of the department of propaedeutics of children's diseases and pediatrics 2 of the Dnipro State Medical University (Dnipro, Ukraine)
e-mail: vakulenkol@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3823-6134>

L. Badogina – Doctor of Medicine, Associate Professor of the Department of Propedeutics of Children's Diseases and Pediatrics 2 of the Dnipro State Medical University (Dnipro, Ukraine)
e-mail: lyudmila.badogina@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2971-9815>

O. Obolonska – doctor of philosophy, assistant of the department of propaedeutics of children's diseases and pediatrics 2 of the Dnipro State Medical University (Dnipro, Ukraine)
e-mail: o_obolonskaja@ukr.net

A.Riznyk – Doctor of Medicine, Assistant Professor of the Department of Propedeutics of Children's Diseases and Pediatrics 2 of the Dnipro State Medical University (Dnipro, Ukraine)
e-mail: aliona.rezz@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0594-6842>

S. Samsonenko – doctor of philosophy, assistant professor of the department of propaedeutics of children's diseases and pediatrics 2 of the Dnipro State Medical University (Dnipro, Ukraine)
e-mail: ssindorella2@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6812-0939>

Надійшло до редакції 11.03.2024 р.
 Підписано до друку 10.05.2024 р.